

СТАНОВИЩЕ

на Върховния касационен съд
на Република България

по конституционно дело №1/2013г.

С определение от 28 март 2013г. по конституционно дело №1/2013г. на Конституционния съд на РБ, образувано по искане на 58 народни представители от 41-вото Народно събрание, за установяване противоконституционност на чл.11, ал.5, чл.75, ал.1 и чл.76, ал. 2 от Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество /ЗОПДНПИ/, Върховният касационен съд е конституиран като заинтересована страна. По посочените в искането твърдения намираме следното:

По твърдението за противоречие на чл.11, ал.5 ЗОПДНПИ с чл.4, ал.1 от Конституцията:

В искането на народните представители се твърди, че създадената възможност решенията на Комисията за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество, свързани с осъществяване на правомощията по закона, да се обжалват по реда на Административнопроцесуалния кодекс, а исканията ѝ за обезпечение на бъдещ иск и за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество да се разглеждат по реда на Гражданскопроцесуалния кодекс, е абсолютно недопустима, както и че двойственият характер на уредбата води до правна несигурност и оттук до противоконституционност, недопустима за една правова държава.

Разпоредбата на чл.4 от Конституцията прогласява, че България е правова държава, която се управлява според конституцията и законите на страна. Конституционната правова държава е сложен механизъм, съставен от множество елементи като върховенството на Конституцията, водещата роля на закона и ефективната, включително съдебна закрила на правото. Критериите за правова държавност се проявяват и като изисквания към

законите и другите юридически актове, както при тяхното създаване, така и при действието им в правовата система с оглед осигуряване върховенството на Конституцията. В Решение № 14 от 23 ноември 2000г. по конституционно дело № 12/2000г. Конституционният съд изрично постановява, че "вътрешните противоречия във възприетата законодателна уредба и неяснотите при нейното тълкуване не са достатъчни за обявяване на съответните разпоредби за противоконституционни", а подобен ефект би бил налице само при условие че "установеното противоречие по характер и степен е конституционно нетърпимо", т.е. засягащо "конституционни ценности и норми".

Законът за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество предвижда производството по отнемане на незаконно придобито имущество да се развива в състезателен съдебен процес, но урежда и предварителна проверка, която е възложена на Комисията и нейни специализирани органи. Условието и реда на предварителната проверка, както и взаимодействието на Комисията с други държавни органи, са уредени в закона, и на лицата, засегнати от тази проверка, е осигурена възможността да оспорват решенията на Комисията пред съответния административен съд. Комисията е административен орган и постановяваните от нея решения по повод извършваната проверка притежават белезите на индивидуални административни актове. Съгласно чл.119, ал.1 от Конституцията и като проява на принципа на правовата държава правораздаването се осъществява от Върховния касационен съд и Върховния административен съд, а съдилищата съгласно чл.120, ал.1 от Конституцията осъществяват контрол за законност на актовете и действията на административните органи. Именно при спазване на тези конституционни разпоредби и на разпоредбите на Административния и Гражданскопроцесуалния кодекси е необходимо, когато съдът проверява решения на Комисията, имащи характер на индивидуални административни актове, по отношение на тяхната законосъобразност, това да става по правилата на административния процес, а в хода на спорния исков съдебен процес по отнемане на незаконно придобито имущество засегнатите лица, за доказване на твърденията си, да се ползват от всички процесуални способности на защита, предвидени в Гражданскопроцесуалния кодекс. В случая законодателят не е накърнил конституционно признати права и свободи на гражданите, тъй като както е прието и в Решение №3 от 19 май 1994г. по конституционно дело №1/1994г. законодателят следва да предвиди процесуални норми за охрана на различни права и законови интереси, като правото на защита по чл.56 от Конституцията има различни проявни форми - обжалване на административни актове пред административен съд, предявяване на искове пред съда и обжалването на постановените по тях решения пред по-горна съдебна инстанция.

По изложените съображения Върховния касационен съд счита, че не е налице двойствен характер на уредбата в чл.11, ал.5 ЗОПДНПИ, която да води до правна несигурност, недопустима за една правова държава, респективно до нейната противоконституционност.

По твърденията за противоречие на чл.75, ал.1 и чл.76, ал.2 ЗОПДНПИ с чл.4, ал.1 от Конституцията и чл.56 от Конституцията:

В искането на народните представители се твърди, че в посочените разпоредби на закона се отнема правото на защита на засегнати от производството по отнемане на незаконно имущество лица чрез недопускането им до съдебното разглеждане на иска, предявен от Комисията за отнемане незаконно придобито имущество. Народните представители намират, че съпруг на проверяваното лице, лице, с което той е във фактическо съжителство и ненавършилите пълнолетие деца, в противоречие с Конституцията, са лишени от правото им самостоятелно да установяват законност на източниците на придобито от тяхно име имущество, за разлика от проверяваното лице и лицата по чл.64, 65, 66, 67 и 71 ЗОПДНПИ.

Българската Конституция, както бе посочено и по-горе, установява изрично като основен конституционен принцип правовата държава, а в мотивите към Решение №1 от 27 януари 2005г. по конституционно дело №8/2004г. Конституционния съд посочва, че „правова държава” означава упражняване на държавната власт на основата на конституцията, в рамката на закони, които материално и формално съответстват на Конституцията и които са създадени за запазване на човешкото достойнство, постигане на свобода, справедливост и правна сигурност”. Материалният характер на конституционната правова държава е силно проявен, тъй като нейната дейност се обвързва с предварително зададени по конституционен път ценности и цели, намерили израз в прогласяването на общи правни принципи и конкретни права на гражданите. Едно от тях е правото на защита, което е право на самостоятелни, активни действия на лицето, чиито права и законни интереси се накърняват, на тези действия не трябва да се пречи и те трябва да се зачитат от всички и в този смисъл правото на защита има абсолютен характер. То е неотменимо, като може единствено да бъде ограничавано в определени случаи на извънредно положение, и се характеризира с всеобщност, която се проявява в две равнища - по отношение на българските граждани и като гаранция на жизнените права на всяка личност, която се намира на територията на Република България (чужденци, лица без гражданство и др.). В Решение № 9 от 14 април 1998г. по конституционно дело № 6/1998г. Конституционният съд отбелязва, че правото на защита по чл. 56 от Конституцията "има широко съдържание, но

преди всичко предполага задължение за държавата чрез законодателството и прилагането на законите да обезпечи ефективна възможност за гражданите да защитят нарушените си или застрашените права пред съдебни органи или администрацията". Правото на защита по същността си е процесуално право, защото служи като гаранция на предхождащите го в Конституцията материални основни права и законни интереси. В Решение №4 от 26 март 2012г. по конституционно дело №14/2011г. се посочва, че нарушение на чл.56 от Конституцията има, когато е нарушено или застрашено друго основно конституционно право или законни интереси.

Имуществото, подлежащо на отнемане по силата на чл.63, ал.2 ЗОПДНПИ, включва освен имуществото на проверяваното лице и имуществото, придобито общо от двамата съпрузи или от лицата във фактическо съжителство, имуществото на ненавършилите пълнолетие деца и имуществото на съпруга и на лицето, с което проверяваното лице е във фактическо съжителство. Законът, в разпоредбата на чл.74, ал.1, предвижда, че Комисията предявява иск за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество пред окръжния съд, в района на който е постоянният адрес на проверяваното лице, като в разпоредбата на чл.76, ал.1 посочва, че съдът публикува обявление за образуваното дело в „Държавен вестник“ и в указан от съда срок заинтересованите лица могат да предявят своите претенции върху имуществото. Такива именно лица са и съпругът, лицето, с което проверяваното лице е във фактическо съжителство и ненавършилите пълнолетие деца, с оглед дадените пояснения от самия законодател в пар.1 ДР на ЗОПДНПИ - т. 3 и 9. Разпоредбите на чл.75, ал.1 ЗОПДНПИ и чл.76, ал.2 ЗОПДНПИ, които предвиждат, че осъдителният иск за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество се предявява срещу проверяваното лице и лицата по чл.64, 65, 66, 67 и 71 от закона и като ответници в производството се конституират проверяваното лице и лицата по чл.64, 65, 66, 67, и 71 от закона, не изключват правото на всички заинтересовани лица да встъпят в процеса като главна /чл.225 ГПК/ или подпомагаща страна /чл.218 ГПК/, за да защитят свои нарушени или застрашени права. В Решение №13 от 13 октомври 2012г. по конституционно дело №6/2012г. се приема, че производството по отнемане на незаконно придобито имущество се провежда по специалните правила на ЗОПДНПИ, а доколкото няма такива – по правилата на ГПК /чл.80 ЗОПДНПИ/.

В оспорените разпоредби - чл.75, ал.1 и чл.76, ал.2 ЗОПДНПИ, се изброяват лицата, срещу които следва да се предяви иска за отнемане на незаконно придобито имущество, но идеята на законодателя, изразена в чл.76, ал.1 ЗОПДНПИ, е да осигури право на участие в процеса на всички заинтересовани страни, при спазване разпоредбите на Гражданскопроцесуалния кодекс. Предвидена е гаранция за защита на засегнатите лица чрез право на съдебна защита. Лицата разполагат с

възможност да бъдат страни в производството пред съд и могат да обжалват постановените от него решения пред по-горна съдебна инстанция - съответните апелативни съдилища и Върховния касационен съд.

По изложените съображения Върховният касационен съд намира, че правото на защита на съпруга, лицето, с което проверяваното лице е във фактическо съжителство и ненавършилите пълнолетие деца, в производството по предявен иск за отнемане незаконно придобито имущество, не е нарушено, поради което разпоредбите на чл.75, ал.1 и чл.76, ал.2 ЗОПДНПИ не противоречат на чл.4, ал.1 и чл.56 от Конституцията.

Становището е прието на заседание на пленума на ВКС, проведено на 24.04.2013 г. От общо 94 съдии на заседанието присъстваха 81. От тях „за” приемане на становището гласуваха - 81 съдии.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД:**

/проф. ЛАЗАР ТРУЕВ/

